

OPINIA METODYCZNA

TYTUŁ: „HISTORIA. PROGRAM NAUCZANIA DLA GIMNAZJUM.”

AUTOR: ELŻBIETA MAĆKOWSKA

WYDAWCA: Wydawnictwo Pedagogiczne OPERON Sp. z o.o.

PRZEZNACZENIE PROGRAMU NAUCZANIA: III etap edukacyjny – gimnazjum

DATA OTRZYMANIA PROGRAMU OD WNIOSKODAWCY: 24 maja 2009 r.

OCENA PROGRAMU: POZYTYWNA

Przedstawiony do opiniowania pod względem metodycznym program nauczania historii dla gimnazjum pod tytułem „HISTORIA. PROGRAM NAUCZANIA DLA GIMNAZJUM”, autorstwa Pani Elżbiety Maćkowskiej, w zakresie nauczania historii jest zgodny z: nową, zmienioną podstawą programową, wprowadzoną rozporządzeniem MEN z dnia 23 grudnia 2008 roku w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego i kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół (Dz. U. z 2009 r. Nr 4, poz.17) - obowiązującą od roku szkolnego 2009/2010, rozporządzeniem MEN z dnia 6 stycznia 2009 roku w sprawie dopuszczenia do użytku szkolnego programów nauczania i podręczników (Dz. U. z 2009 r. Nr 4, poz.18), a także z zaleceniami Parlamentu Europejskiego i Rady Europy z dnia 23 kwietnia 2008 r. w sprawie ustanowienia europejskich ram kwalifikacji dla uczenia się przez całe życie.

Program nauczania historii oparty jest na koncepcji chronologicznej, a treści nauczania podzielone zostały na trzy części: od historii życia człowieka do początków XX wieku wraz z I wojną światową. Dzieje Polski przedstawiono na tle wydarzeń Europy i świata, umożliwiając śledzenie historii nie tylko w układzie chronologiczno – problemowym, ale również uświadamiając uczniom wzajemne przenikanie się historii kraju i historii powszechnej. Program został tak skonstruowany, by młodemu człowiekowi nie tylko przekazać wiedzę historyczną i wprowadzić w krąg kultury i sztuki, ale także zapoznać ze światem wartości humanistycznych, uniwersalnych, narodowych i ponadczasowych, rozwinąć szacunek dla historii własnego kraju i zrozumieć współczesność. Autorka programu podkreśla również nastawienie na wychowanie nowoczesnego i aktywnego obywatela, szanującego wartości obywatelskie, tolerancyjnego dla innych poglądów i odmienności kulturowej, świadomego swojej tożsamości narodowej i europejskiej. Stawiane są wymagania nie tylko uczniowi, ale także nauczycielowi pozwalają na kreowanie własnego sposobu i tempa przekazywania wiedzy historycznej oraz mocno go angażują w proces wychowania nowego pokolenia.

Cele edukacyjne zostały poprawnie, jasno i konkretnie sformułowane. Trzy cele kształcenia ogólnego: chronologia historyczna, analiza historyczna i tworzenie narracji historycznej oraz bardzo precyzyjnie i szczegółowo opisane wymagania szczegółowe osiągnięć dla ucznia pozwolą na aktywne, świadome poznawanie i porządkowanie najważniejszych wydarzeń, zjawisk i procesów historycznych – z możliwością dostrzegania i formułowania związków przyczynowo – skutkowych, zmuszając jednocześnie uczniów

do poszukiwania informacji w innych, nie tylko historycznych, źródłach wiedzy oraz pozwalając na formułowanie wniosków, tworzenie w oparciu o teksty źródłowe własnej interpretacji i narracji historycznej.

Autorka programu dokonała klasycznego podziału treści programowych. Prawidłowo zaplanowany układ materiału przywraca faktom historycznym wzajemne związki i współzależności oraz wprowadza konsekwencję i logikę w poznawaniu zdarzeń z przeszłości. Zakres materiału został dostosowany do możliwości uczniów, co stwarza szansę na pełną realizację omawianego programu w praktyce szkolnej.

Poszczególne grupy jednostek tematycznych mają zaplanowany czas realizacji, określone treści nauczania oraz przewidywane osiągnięcia uczniów w zakresie wiadomości i umiejętności.

W klasie pierwszej uczeń ma zapoznać się z początkami cywilizacji, światem starożytnych kultur i wczesnego średniowiecza oraz historią Europy i Polski w okresie panowania ważnych średniowiecznych dynastii – Piastów i Jagiellonów.

W drugiej klasie występuje tematyka związana z okresem od końca XV do końca XVIII wieku, czyli z epokami renesansu i oświecenia. Poruszane są ważne problemy przemian społecznych, gospodarczych, politycznych, konfliktów religijnych. Uczeń poznaje pojawiające i zmieniające się ustroje polityczne, ruchy społeczne i religijne występujące w tym okresie. Ma szansę na poznanie jakże spektakularnych zdobyczy świata nauki, kultury i sztuki – nawiązujących do starożytności i wywierających wpływ na okresy późniejsze. Rzeczpospolita złotego wieku oraz Polska w okresie od XVII do połowy XVIII wieku pokazana jest na tle Europy. Historię Rzeczypospolitej doby oświecenia można śledzić w kontekście wydarzeń w Europie i na świecie.

W trzeciej klasie uczeń poznaje historię Polski po okresie rozbiorów. Dominują tu cztery główne zagadnienia:

- Europa i naród polski w pierwszej połowie XIX w., gdzie omawiane są m.in. okres napoleoński, przebieg i postanowienia kongresu wiedeńskiego, sytuacja Polaków pod zaborami, w Księstwie Warszawskim i Królestwie Polskim oraz przyczyny, przebieg i skutki powstania listopadowego,
- Europa i naród polski od Wiosny Ludów do powstania styczniowego – z tematyką szczegółową dotyczącą przemian cywilizacyjnych w tym okresie, rodzących się zrywów Polaków i mieszkańców Europy w okresie Wiosny Ludów oraz przyczyny, przebieg i skutki powstania styczniowego, a także problemy Wielkiej Emigracji,
- Świat i Polacy w drugiej połowie XIX w. – obejmujący zagadnienia politycznego i ekonomicznego rozkwitu Europy (przemian naukowo – technicznych), tworzenia nowego ładu politycznego (nowe państwa i systemy polityczne) i nowego układu sił politycznych na świecie w okresie ekspansji terytorialnej oraz problemy codziennego życia Polaków w okresie zaborów,
- Geneza i przebieg I wojny światowej – gdzie omawiana jest sytuacja międzynarodowa w Europie i na świecie na początku XX wieku – ze uwzględnieniem rewolucji z 1905 roku, a także przyczyny, przebieg i skutki I wojny światowej oraz rewolucji w Rosji dla pozycji Europy w świecie oraz rodzącego się nowego układu politycznego w Europie.

Taki podział treści nauczania dla poszczególnych klas uznaję za uzasadniony i przemyślany. Najwięcej bowiem nowych treści przekazywanych jest w klasie I i II, a najmniejsza partia materiału realizowana jest w klasie trzeciej – ze względu na egzamin gimnazjalny, zaplanowany w kalendarzu roku szkolnego zazwyczaj na koniec kwietnia.

Pozytywnie również oceniam zaplanowanie dla każdej klasy rozkładu, zakresu i tematyki lekcji powtórzeniowych.

Gwarancją skutecznej realizacji przyjętych celów edukacyjnych jest przekonanie autorki programu o konieczności aktywnego i bezpośredniego zaangażowania ucznia w proces odkrywania przeszłości. Powodzenie w realizacji wspomnianych celów ma być osiągnięte przez stosowanie różnorodnych metod, strategii, form pracy, środków dydaktycznych. Aby zastosowane nowoczesne metody nauczania zaowocowały sukcesem edukacyjnym ucznia, muszą być przez nauczyciela starannie dobrane dla potrzeb konkretnego tematu lekcji oraz uwzględniać specyfikę zespołu klasowego.

Autorka słusznie sugeruje, aby w gimnazjum zwiększyć ilość zajęć historii prowadzonych metodami aktywizującymi, wskazując jednocześnie bogatą, współczesną i aktualną literaturę dydaktyczną. Metody aktywizujące pozwalają uczniom na głębsze poznawanie historii, zmuszają ucznia do poszukiwania i porządkowania informacji, samodzielnego dochodzenia do wiedzy, krytycznego myślenia i rozwiązywania problemów. Proponuje się do wykorzystania na lekcjach historii metod modelujących komunikację, polegających na obserwacji, związanych z prezentacjami, pracą w grupach zadaniowych oraz metody twórcze.

W realizacji tego programu ważna jest również rola nauczyciela. Jego osobowość, osobiste zaangażowanie w proces dydaktyczno – wychowawczy są gwarantem osiągnięcia dobrych wyników nauczania. Zadaniem nauczyciela jest: mobilizowanie uczniów do nauki, kształcenie umiejętności planowania i organizowania własnej nauki, przyzwyczajanie uczniów do samooceny, kształtowania umiejętności uczenia się i brania odpowiedzialności za własny proces kształcenia. Nauczyciel musi też posiadać umiejętność trafnego diagnozowania uczniów, aby właściwie zastosować indywidualizowane metody nauczania dla uczniów zdolnych i szczególnie zainteresowanych historią oraz dla uczniów ze specyficznymi problemami w nauce. Nauczyciel powinien pamiętać również o właściwej organizacji zajęć edukacyjnych. Rolą nauczyciela jest wybór takich metod, form pracy i środków dydaktycznych, aby wiedza i umiejętności uczniów przełożyły się na konkretne osiągnięcia założone w programie. Nauczyciel powinien być wzorem i przykładem dla ucznia. Nawet najnowocześniejsze metody nauczania i środki dydaktyczne nie będą skuteczne, jeśli nauczyciel będzie miał trudności w budowaniu pozytywnych, wzajemnych relacji między nauczycielem a uczniami.

Zgodnie z celami kształcenia i wychowania, wymiernym efektem realizacji programu są osiągnięcia uczniów. W programie zaproponowanym przez panią Elżbietę Maćkowską zostały bardzo szczegółowo określone i opisane osiągnięcia uczniów w zakresie wiedzy i umiejętności przedmiotowych i ponadprzedmiotowych, które pozostają w zgodzie z wymaganiami ujętymi w podstawie programowej i standardach wymagań egzaminacyjnych będących podstawą przeprowadzania egzaminu po III klasie gimnazjum. Uczeń powinien opanować wiedzę podstawową, uporządkowaną i funkcjonalną oraz wykształcić umiejętności intelektualne i praktyczne. Określono, co mają osiągnąć uczniowie i jaka jest w tym miejscu rola nauczyciela. Zwrócono uwagę na wiedzę merytoryczną, jak również stworzono warunki do samodzielnego myślenia, kojarzenia, abstrahowania, formułowania ocen, tworzenia analogii, interpretowania źródeł historycznych, odwoływania się do własnej wiedzy i doświadczeń. Autorka założyła, że po ukończeniu III klasy gimnazjum uczeń powinien spełniać siedem ważnych wymagań: rozpoznawać miejsca człowieka w czasie historycznym, operować podstawowymi kategoriami historycznymi (czasem, przestrzenią, ciągłością i zmiennością), wiązać zjawiska historyczne z zakresu dziejów powszechnych z historią Polski, ujmować treści historyczne w związku przyczynowo – skutkowe, analizować fakty i wydarzenia historyczne, interpretować różne rodzaje źródeł historycznych i docierać do różnych źródeł informacji historycznej i integrować tą wiedzę.

Wymagania stawiane uczniom w programie są precyzyjnie określone, co z pewnością umożliwi dokonanie obiektywnej oceny szkolnej. Nauczyciel, który będzie

pracował w oparciu o analizowany tu program, może skorzystać z zaproponowanych różnorodnych form i metod oceny osiągnięć ucznia oraz jasno sformułowanych kryteriów wymagań na poszczególne oceny. Zróżnicowanie zaproponowanych metod oceny zapewni obiektywność ewaluacji osiągnięć i przyczyni się do podniesienia jakości pracy szkoły.

Reasumując, autorka zaproponowała nowoczesny program nauczania, poprawny metodycznie, dostosowany do wieku i możliwości uczniów, w pełni zgodny z założeniami nowej podstawy programowej kształcenia ogólnego oraz wymogami określonymi rozporządzeniem w sprawie dopuszczenia do użytku szkolnego programów nauczania i podręczników. Program zawiera: szczegółowe cele edukacyjne, treści programu i osiągnięcia szczegółowe ucznia, procedury osiągania celów, przewidywane osiągnięcia uczniów w zakresie wiedzy i realizacji założonych celów, metody oceniania osiągnięć uczniów. Zwraca uwagę spójność koncepcyjną i komplementarność celów edukacyjnych i wychowawczych, które to odgrywają zasadniczą rolę w systematycznej pracy ucznia i nauczyciela w trakcie całego procesu edukacyjnego. Program umożliwi pełną realizację ogólnych celów kształcenia w każdym zespole klasowym. Układ treści materiału wpływa korzystnie na harmonijny i wszechstronny rozwój ucznia oraz pozwala uczniom zainteresować się przedmiotem często postrzeganym jako trudny i nieciekawym. Natomiast przed każdym nauczycielem program ten otwiera szansę twórczej, niezwykle satysfakcjonującej pracy.

Piotr Werner

Doradca metodyczny historii
i wiedzy o społeczeństwie